

Міністерство освіти і науки України
Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

Кафедра «Психології» (№ 704)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Гарант освітньої програми

М. Є. Жидко
(ініціали та прізвище)

« 31 » серпня 2023 р.

СИЛАБУС ОBOB'ЯЗKОВОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Психологія сім'ї

(назва навчальної дисципліни)

Галузь знань: 05 Соціальні і поведінкові науки

(шифр і найменування галузі знань)

Спеціальність: 053 Психологія

(код та найменування спеціальності)

Освітня програма: Психологія

(найменування освітньої програми)

Форма навчання: денна, дистанційна

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Силабус введено в дію з 01.09.2023 року

Харків – 2023 р.

Розробник: Фаворова К.М., доц.каф. 704, к. психол. н., доц.
(прізвище та ініціали, посада, науковий ступінь і вчене звання) (підпис)

Силабуснавчальної дисципліни розглянуто на засіданні кафедри Психології
(№ 704)

(назва кафедри)

Протокол № 1 від «31» серпня 2023 р.

Завідувач кафедри к. психол. н., доц.
(науковий ступінь і вчене звання)

(підпис)

Гулий Ю.І.
(ініціали та прізвище)

Погоджено з представником здобувачів освіти:

здобувачка групи 760пм (каф. 704)

(підпис)

В.А. Переверзева
(ініціали та прізвище)

1. Загальна інформація про викладача

Фаворова Катерина Миколаївна, к. психол. н., доцент. З 2004 року викладає в університеті наступні дисципліни:

- Соціальна психологія;
- Психологія сім'ї;
- Сексологія.

Напрями наукових досліджень: психологічні аспекти партнерських відносин, особистісні чинники взаємодії у різних видах соціального спілкування.

2. Опис навчальної дисципліни

Семестр в якому викладається дисципліна –5;

Обсяг дисципліни:

Загальна кількість кредитів ЄКТС – 4, загальна кількість годин – 120, лекції - 32 години, практичні заняття - 32 годин (всього аудиторних занять - 64 годин), самостійна робота - 56 годин.

Форми здобуття освіти

Денна, дистанційна, дуальна.

Дисципліна – обов'язкова.

Види навчальної діяльності – лекції, практичні заняття, самостійна робота здобувача.

Види контролю – поточний, модульний та підсумковий (семестровий) контроль (іспит).

Мова викладання – українська.

Необхідні обов'язкові попередні дисципліни (пререквізити) – знання основ загальної психології

Необхідні обов'язкові супутні дисципліни (кореквізити) – знання основ соціальної психології та вікової психології

3. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: освоєння курсу дозволяє опанувати базові знання про психолого-педагогічні проблеми сімейних взаємин, методи психодіагностики подружніх і сімейних відносин, корекції та профілактики порушень основних сфер життєдіяльності сучасної сім'ї.

Завдання

Основні завдання вивчення дисципліни пов'язані з формуванням наступних загальних та професійних **компетенцій**:

1. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.
3. Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології сім'ї.
4. Здатність використовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій щодо професійно важливих якостей психолога.
9. Здатність самостійно планувати, організовувати та здійснювати психологічне дослідження в тематиці психологія сім'ї.

Очікується, що після опанування дисципліни здобувачем будуть досягнуті наступні **результати навчання** і він буде:

- знати основні характеристики поняття сім'ї та партнерських відносин;
- знати специфіку механізмів розвитку сім'ї;
- мати уявлення про формування проблем та їх розв'язання у сімейних відносинах;
- використовувати методи психодіагностики подружніх і сімейних відносин, корекції та профілактики порушень основних сфер життєдіяльності сучасної сім'ї;

4. Зміст навчальної дисципліни

Модуль 1.

Змістовний модуль 1.

Тема 1. Сім'я як предмет вивчення наукової психології

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

- *Обсяг аудиторного навантаження: 6 годин (л – 4, п – 2).*
- *Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.*

Еволюція шлюбу і сім'ї в історії людської спільноти. Виникнення і становлення наукового інтересу до сім'ї в XIX ст. Поняття про шлюбні відносини, психологічні відносини, соціальні і культурні відносини в сім'ї.

Обсяг самостійної роботи здобувачів: 10 годин.

Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача.

Тема 2. Структура, динаміка, функції та основні сфери життєдіяльності сім'ї

- *Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.*
- *Обсяг аудиторного навантаження: 6 годин (л – 4, п – 2).*
- *Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.*

Функції сім'ї. Порушення функцій сім'ї. Типології структури сім'ї. Системи підтримки структури сім'ї (генетична і компліментарна), батьківська, подружня і сіблінгові субсистеми (холони). Поняття про сімейні кордонах, види кордонів (ригідні, дифузні, чіткі) та їх диференціальні характеристики. Поняття про сімейні трикутники і види сімейних трикутників. Стадії подружнього життя. Фази життєвого циклу сім'ї. «Нормативні стреси і стресори». Нормальне подружжя, нормально функціонуючі сім'ї. Принципи типологізації шлюбів.

- *Обсяг самостійної роботи здобувачів: 14 годин.*

Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача.

Тема 3. Порушення в основних сферах життєдіяльності сім'ї як джерело психічної травматизації особистості

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

- *Обсяг аудиторного навантаження: 8 годин (л – 4, п – 4).*
- *Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.*

Дисфункціональне подружжя і дисфункціональні сім'ї. Поняття «ідентифікований пацієнт». Сім'я як джерело психічної травми. Порушення уявлень членів сім'ї про сім'ю і особистості один одного. Внутрішня картина сім'ї. Порушення міжособистісної комунікації в сім'ї. Парадоксальна комунікація: концепція «подвійний зв'язку». «Замаскована комунікація»: містифікація. Порушення механізмів інтеграції в сім'ї. Сімейні послідовності: їх джерела та види. Порушення структурно-рольового аспекту життєдіяльності сім'ї.

- *Обсяг самостійної роботи здобувачів: 14 годин.*

Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача.

Модульний контроль 1

- *Форма занять: написання модульної роботи в аудиторії (за рішенням лектора допускається проведення у дистанційній формі).*
- *Обсяг аудиторного навантаження: 2 години (у межах л, п).*
- *Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.*
- *Обсяг самостійної роботи здобувачів – за необхідністю.*

Підготовка до модульного контролю.

Модуль 2.

Змістовний модуль 2.

Тема 4. Психолого-педагогічні проблеми сімейних взаємин

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

- *Обсяг аудиторного навантаження: 6 годин (л – 4, п – 2).*
- *Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.*

Вплив особливостей соціалізації і стилів батьківського виховання на формування особистісних особливостей дитини. Специфіка сімейного взаємодії і виховання при міжетнічних шлюбах. Особливості сімейних взаємин у багатодітних сім'ях. Сім'я в період перед розлученням, період розлучення і після розлучний період.

Поняття про неповні сім'ї. Відносини «мати-дитина» і «батько-дитина» у неповних сім'ях. Сімейні стосунки при повторному шлюбі.

Деструктивні сім'ї. Вплив структурних і функціональних особливостей сім'ї на дефекти соціалізації і психічного розвитку дитини.

- *Обсяг самостійної роботи здобувачів: 14 годин.*

Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача.

Тема 5. Методи психодіагностики подружніх і сімейних відносин

- *Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.*
- *Обсяг аудиторного навантаження: 6 годин (л – 4, п – 2).*
- *Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.*

Неекспериментальні методи в психології сім'ї (спостереження, інтерв'ю, види опитування, аналіз продуктів діяльності сім'ї). Значення цих методик для консультативної практики і науково-дослідної роботи.

- *Обсяг самостійної роботи здобувачів: 14 годин.*

Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача.

Тема 6. Методи психопрофілактики, психологічної корекції та реабілітації порушень основних сферах життєдіяльності сім'ї

- *Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.*
- *Обсяг аудиторного навантаження: 8 годин (л – 4, п – 4).*
- *Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.*

Розвиток сімейної психотерапії. Подружнє і сімейне консультування. Порівняльна оцінка ефективності різних видів сімейної психотерапії і психологічного консультування.

- *Обсяг самостійної роботи здобувачів: 14 годин.*

Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача.

Модульний контроль 2

- *Форма занять: написання модульної роботи в аудиторії (за рішенням лектора допускається проведення у дистанційній формі).*

- *Обсяг аудиторного навантаження: 2 години (у межах л, п).*

Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.

- *Обсяг самостійної роботи здобувачів – за необхідністю.*

Підготовка до модульного контролю.

Теми практичних занять

№ п/п	Назва теми	Кількість годин
1	Сім'я як предмет вивчення наукової психології	6

2	Структура, динаміка, функції та основні сфери життєдіяльності сім'ї	4
3	Порушення в основних сферах життєдіяльності сім'ї як джерело психічної травматизації особистості	6
4	Психолого-педагогічні проблеми сімейних взаємин	4
5	Методи психодіагностики подружніх і сімейних відносин	6
6	Методи психопрофілактики, психологічної корекції та реабілітації порушень основних сферах життєдіяльності сім'ї	6
	Разом	32

5. Індивідуальні завдання

Не передбачено навчальним планом

6. Методи навчання

Словесні, наочні, практичні.

7. Методи контролю

Поточний контроль (теоретичне опитування й розв'язання практичних завдань), модульний контроль (письмова відповідь на 2 питання за розділами курсу) та підсумковий (семестровий) контроль (залік).

8. Критерії оцінювання та розподіл балів, які отримують здобувачі

Складові навчальної роботи	Бали за одне заняття (завдання)	Кількість занять (завдань)	Сумарна кількість балів
Змістовний модуль 1			
Робота на лекціях	0	6	0
Робота на семінарських заняттях	0 ... 5	4	0 ... 20
Модульний контроль	0...30	-	0 ... 30
Змістовний модуль 2			
Робота на лекціях	0	6	0
Робота на семінарських заняттях	0 ... 5	4	0 ... 20
Модульний контроль	0...30	-	0... 30
Усього за семестр			0...100

Прийнята шкала оцінювання

Сума балів	Оцінка за традиційною шкалою	
	Залік	Залік
90 – 100	Відмінно	Зараховано
75 – 89	Добре	
60 – 74	Задовільно	
0 – 59	Незадовільно	Не зараховано

Критерії оцінювання роботи здобувача протягом семестру.

Задовільно (60-74). При виконанні модульних контрольних робіт, без принципових помилок, виконано не менш ніж 50 % від загальної кількості питань. Знати зміст основних понять навчальної дисципліни. Вміти за зразком наводити приклади втілення теоретичних знань в практичну площину при виконанні практичних завдань. Вміти за допомогою викладача (додаткові, уточнюючі запитання, допомога у формулюванні думки та т. ін.) розв'язувати задачі прикладного характеру.

Добре (75-89). При виконанні модульних контрольних робіт без помилок виконано не менш ніж 75 % від загальної кількості питань. Досконало знати зміст основних понять навчальної дисципліни. Вміти самостійно наводити приклади втілення теоретичних знань в практичну площину при виконанні практичних завдань. Вміти логічно, обґрунтовано пояснювати наявність зв'язку між ними (припустимі несуттєві помилки, які студент самостійно виправляє після додаткового уточнення з боку викладача). Вміти без суттєвої допомоги викладача розв'язувати задачі прикладного характеру.

Відмінно (90-100). При виконанні модульних контрольних робіт без принципових помилок виконано не менш ніж 90 % від загальної кількості питань. Досконально знати теоретичний матеріал навчальної дисципліни та вміти застосовувати його при розв'язанні практичних завдань. Відповіді теоретичнообґрунтовані, логічні, з дотриманням культури мови.

9. Політика навчального курсу

Відпрацювання пропущених занять відбувається відповідно до розкладу консультацій, за попереднім погодженням з викладачем. Питання, що стосуються академічної доброчесності, розглядає викладач або за процедурою, визначеною у Положенні про академічну доброчесність.

10. Методичне забезпечення та інформаційні ресурси

Підручники, що видані викладачами кафедри

1. Научитель О. Д. Психологія управління в поняттях, ілюстраціях, коментарях / О. Д. Научитель, Ю. І. Гулий, А. В. Коцар. – Х. : Нац. аерокосм. ун-т ім. М. Є. Жуковського «Харк. авіац. ін-т», 2016. – 104 с.

2. Організаційна психологія [Електронний ресурс] : навч. посіб. / С. Б. Жарікова, О. Д. Научитель, Ю. І. Гулий, А. О. Харченко. – Харків: Нац. аерокосм. ун-т ім. М. Є. Жуковського «Харків. авіац. ін-т», 2021. – 77 с.

Електронний ресурс, на якому розміщено навчально-методичний комплекс
дисципліни:<https://library.khai.edu/catalog?mode=DocBibRecord&docid=51047071>

11. Рекомендована література

Базова:

1. Кочарян О.С., Жидко М.Є., Абдурахманова І.В., Харченко С.Г. Методики психодіагностики у сімейному консультуванні - навч. посіб. - Х. : Нац. аерокосм. ун-т ім. М. Є. Жуковського "Харк. авіац. ін-т", 2010.
2. Жидко М.Є., Фаворова К.М., Долгополова О.В., Кузьміна С.В. Методики і техніки подружнього й сімейного консультування – навч. посіб. – Х. «ХАІ», 2018
3. Посвістак О. А. Становлення психології сім'ї як науки / О. А. Посвістак // Проблеми сучасної психології : Збірник наукових праць КПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України ; за ред. С. Максименка. – Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2015. – Вип. 30. – С. 564–573.
4. Психологія сімейних взаємин : навчальний посібник ; за ред. М. С. Корольчука. – К. : Ніка-Центр, 2010. – 280 с.
5. Седих К. В. Психологія сім'ї : навчальний посібник / К. В. Седих. – К. : ВЦ «Академія», 2015. – 192 с.
6. Столярчук О. А. Психологія сучасної сім'ї : навчальний посібник / О. А. Столярчук. – Кременчук : ПП Щербатих О. В., 2015. – 136 с.

Допоміжна

1. Малярова Н.И. Про подружні відносини. Виховання школярів, 1994, №4. С. 45-51.
2. Несмелова А. и др. Дитина у каруселі розлучення М, 1997. – 241 с.
3. Danby S.J., Flear M., Davidson C., Hatzigianni M. (eds.). DigitalChildhoods: Technologies andChildren'sEverydayLives. Springer,. 2018. – Vol. 22. – 1287 p.

Інформаційні ресурси

- 1) <https://library.khai.edu/catalog?mode=DocBibRecord&docid=510333557>
- 2) <https://library.khai.edu/catalog?mode=DocBibRecord&docid=510512526>
- 3) https://library.khai.edu/catalog?clear_all_params=0&mode